

Minister van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen (Van Maarseveen) aan hoge commissaris te Djakarta (Lamping), 18 okt. 1950

Bestemd voor Lamping persoonlijk, afkomstig van Van Maarseveen.

Bij Uw SP 54 stelt U een aantal vragen waarvan ik de beantwoording hier laat volgen.

De aangelegenheid Ambon heeft voor de Nederlandse Regering meer dan een aspect.

Op de eerste plaats bespreek ik de kwestie van de terugvoer der Ambonese militairen.

Volgens art. 44 van de Regeling Landstrijdkrachten worden de bijzondere voorzieningen met betrekking tot het verlaten van de militaire dienst welke gelden op de dag voor de soevereiniteitsoverdracht ook daarna toegepast. Hiertoe behoort de regeling, dat de Indonesische militairen uit de dienst worden ontslagen ter plaatse waar zij zich bevinden dan wel op de plaats waar zij zich na hun ontslag in Nederlands-Indië wensen te vestigen, in welk geval zij daarheen kunnen worden opgezonden. Volgens deze regeling mogen de Ambonezen dus verlangen dat zij naar Ambon worden overgebracht.. Een dergelijke overbrenging moet volgens de geldende regeling geschieden in overleg met de betrokken burgerlijke autoriteit, in casu dus met de RI. De RI heeft bezwaar gemaakt tegen de overbrenging, hetgeen tengevolge had dat wij nog steeds met de verantwoordelijkheid voor de Ambonese militairen blijven belast. Deze abnormale toestand gaf Stikker en mij aanleiding (zie mijn 226 van 15 Augustus) om een beroep te doen op de Regering van de RI om te vorderen dat langs vreedzame weg normale verhoudingen in Ambon hersteld zouden worden. Wij gaven daarbij te kennen, dat Nederland bij een spoedige en vreedzame oplossing van de Ambonaangelegenheid ten zeerste was betrokken omdat daardoor alleen een snelle liquidatie van het nog resterende gedeelte van het voormalige KNIL kon worden verkregen. Indien de Regering van de RIS ten deze van de goede diensten van de UNCI had willen gebruik maken, waarop wij in voormelde brief aan Rum aandrongen, zou waarschijnlijk deze aangelegenheid reeds lang geregeld zijn geweest. Thans spreken de wapenen. Dit kan tengevolge hebben - zeker wanneer een bloedbad ontstaat - dat een zodanige toestand op Ambon ontstaat en zodanige rancuneuze gemoedsstemming zich van de Ambonezen meester maakt, dat mogelijk de Regering van de RI nog voor lange tijd zich zal blijven verzetten tegen terugvoering van de Ambonese ex-KNIL-leden. Daarom hebben wij bezwaar gemaakt tegen een militaire actie voordat alle vreedzame middelen zouden zijn uitgeput, en trachten wij ook nu tot matiging aan te sporen.

Het tweede aspect van de Ambonkwestie wordt gevormd door de aangelegenheid van het zelfbeschikkingsrecht. Wij hebben deze op dit ogenblik niet op de voorgrond geplaatst, omdat wij daarvan onder de huidige zeer prikkelbare stemming in Indonesië geen nuttig doch veeleer een schadelijk resultaat konden verwachten, mede omdat dit wantrouwen zou kunnen doen postvatten omtrent onze werkelijke bedoelingen. In feite beogen wij volstrekt niet dat Ambon zich van Indonesië zal afscheiden. Een dergelijke wens heeft ook ten tijde van de soevereiniteitsoverdracht onder de meerderheid der Ambonese bevolking zelf waarschijnlijk niet geleefd. Door een gewelddadig militair optreden, en de nasleep van dien, zou die wens echter bij de meerderheid van de Ambonese bevolking kunnen postvatten tot schade van de goede betrekkingen tussen Indonesië en Nederland. Gelijk ik U bij mijn 322 mocht berichten, waren toen nog bij ons stemmen doorgedrongen, die stellig deden geloven dat de Ambonezen met autonomie genoeg zouden nemen. Hoewel wij dus het externe zelfbeschikkingsrecht zoals dit ter RTC overeengekomen wensen gehandhaafd te zien, zowel omdat het Parlement daaraan blijkens art. 2 van de wet Soevereiniteitsoverdracht de grootste waarde heeft toegekend als omdat wij niet bevoegd zijn van de overeenkomsten ter RTC gesloten af te wijken, begeren wij toch niet dat enige deel van Indonesië daarvan de facto gebruik zou willen maken. Juist daarom zouden wij gaarne gezien hebben dat de Indonesische Regering de zaak zo zou geleid hebben, dat er voor de

Ambonezen geen aanleiding zou zijn om op verwezenlijking van het externe zelfbeschikkingsrecht aan te dringen. Zou de Ambonese bevolking daarop wel aandringen, dan zou het de Nederlandse Regering onmogelijk zijn zich daartegen te verzetten nu het externe zelfbeschikkingsrecht juist in verband ook met Ambon uitdrukkelijk in de RTC bedongen is op het voetspoor van Linggadjati. Het moge dus duidelijk zijn, dat de Nederlandse Regering geen enkel verlangen koestert langs de weg van het externe zelfbeschikkingsrecht bepaalde gedeelten van Indonesië, waarover het de souvereiniteit heeft overgedragen, weer binnen haar machtsfeer te krijgen. De Nederlandse Regering is immers maar al te zeer overtuigd, dat een dergelijk streven voor de betrekkingen tussen Nederland en Indonesië noodlottig zou zijn, terwijl voorts de Nederlandse Regering geen enkel zakelijk belang van Nederland met zodanig streven gediend acht, en evenmin van Ambon indien dit een geëigende plaats in de RI-staat kan innemen.

Een derde aspect van de Ambonkwesitie ligt op het terrein van de ideële relaties die bestaan hebben tussen de Ambonese bevolking en Nederland. De Ambonezen hebben zich steeds onderscheiden door een grote mate van trouw. Dit maakt dat het Nederlandse volk zeer gevoelig is voor de tegenslagen welke over Ambon komen. De Engelsen mogen dan, zoals U seint, zich volkomen afzijdig gehouden hebben van de bloedbaden onder de Sikhs en de Mohammedanen, een dergelijke realiteitspolitiek ligt het Nederlandse volk ten aanzien van Ambon niet. De belangstelling, die het Nederlandse volk voor Ambon heeft, is echter bij de overgrote massa evenals bij de Regering volkomen los van enige overweging van Nederlands belang. Ik heb bij mijn besprekingen met Rum en Djumhana op deze overigens hun volkomen bekende kant van de Ambonkwesitie gewezen. Ik geloof dat zij in zeker opzicht het konden waarderen, dat de Nederlandse mentaliteit niet zo is, dat men oude vrienden in de steek laat wanneer men van hen geen voordeel meer te verwachten heeft.

Een volgend aspect van de Ambonkwesitie is gelegen in de omstandigheid dat in strijd met de ter RTC overeengekomen procedure de deelstaten - in het bijzonder ook Oost-Indonesië - zijn vernietigd. Dit heeft althans bij een deel van de Ambonese bevolking de vrees wakker geroepen dat ook Ambon zou gejavaaniseerd worden. Daarin is de diepste oorzaak gelegen van de op zich zelf betreuenswaardige voorvallen die zich op Ambon hebben afgespeeld. Nu weten wij dat de Indonesische Regering tot de oprolling van de deelstaten is overgegaan onder sterke interne dwang. Hatta schreef op 29 Juli 1950 in de correspondentie over het zelfbeschikkingsrecht dat de omzetting in een eenheidsstaat moest geëffectueerd worden op straffe van desintegratie van de staat en van collisies van maatschappelijke krachten. Dit neemt echter niet weg, dat dit optreden van de RI tegen de deelstaten aanleiding kon worden tot plaatselijke repercussies. Wij weten dat de Indonesische Regering het op Ambon voorgevallene wil terugbrengen tot een muiterij van KNIL-soldaten. Deze muiterij echter is ontstaan als gevolg van de gebeurtenissen in Oost-Indonesië.

In het bovenstaande heb ik getracht de verschillende facetten van het vraagstuk Ambon te schetsen. Daarnaast staat de vraag welke praktische politiek wij kunnen en moeten voeren.

Slechts ten aanzien van het KNIL-probleem en het zelfbeschikkingsrecht hebben wij op grond van de ter RTC gesloten overeenkomsten het recht ons met de Ambon-aangelegenheid in te laten. Hier moeten dus de aangrijpingspunten liggen voor de door ons te voeren politiek. Daarbij moet op grond van bovenvermelde overwegingen de kwesitie van het zelfbeschikkingsrecht thans niet actueel gemaakt worden en behoeft dit dus door U bij Uw gesprekken niet naar voren gebracht te worden. De andere factoren die ik hierboven vermeldde, kunnen slechts als achtergrond voor onze politiek dienen.

Thans bespreek ik de voor Scheffelaar belangrijkste vraag of wij de Ambonezen in de kampen tot het uiterste zullen steunen. De afvoer van de Ambonezen betreft een ten uitvoerlegging van de RTC, op welke ten uitvoerlegging de UNCI toezicht met houden. Wij zijn van onze verantwoordelijkheid tegenover de Ambonezen eerst ontslagen wanneer deze afvoer behoorlijk heeft plaats gehad. Indien de RI zich zou verzetten tegen de aanwezigheid van de Nederlandse troepen ter veiligstelling van de Ambonezen, zou de RI moeten aangeven hoe de

Nederlandse Regering op gepaste en verantwoorde wijze zich dan wel kan bevrijden van haar verantwoordelijkheid tegenover haar vroegere dienaars. Zolang de RI-Regering daar niet in slaagt, zal het probleem niet opgelost zijn. Juist door het feit, dat wij de Amboneze militairen op Java ontwapend hebben, staan wij moreel tegenover de RI sterk. Wij hebben onze plicht tegenover de RI-Regering vervuld. Thans behoort de RI mede te werken om het ons mogelijk te maken ook onze verplichtingen tegenover de Ambonezen na te komen. Er bestaat hier echter een samenvallende van plichten. Enerzijds moeten wij onze troepen behoudens overmacht zo snel mogelijk terugtrekken; anderzijds behoren wij het KNIL met in achtneming van de voor de KNIL-leden gemaakte bepalingen te doen afvloeien. De Minister van Oorlog verklaarde mij, dat ook hij, de plicht tegenover het ex-KNIL bepaald als klemmender beschouwt, dan de plicht tot afvoer van het KL. In deze situatie heeft de UNCI een voor de hand liggende taak ex art. VI der Mantelresolutie. Zij zou hangende het probleem de handhaving van het KL-contingent harerzijds moeten verlangen, indien de RI zich daartegen zou verzetten. Wij juichen het daarom toe dat de UNCI het initiatief heeft genomen om de kwestie van de afvloeiing der Ambonezen tot een onderwerp van gemeenschappelijke gedachtenwisseling te maken en wij hopen dat de te voeren besprekingen spoedig tot een aanvaardbare oplossing zullen leiden. Gedurende deze besprekingen zullen wij het contingent van 5000 man KL handhaven en dus niet verminderen.

Uit het bovenstaande moge U blijken dat het geenszins de bedoeling van de Nederlandse Regering is om de Ambonezen op Java aan hun lot over te laten. Slechts begeert de Nederlandse Regering het hiermede samenhangende probleem tot spoedige oplossing te brengen, omdat wij niet kunnen medewerken tot het voortduren van de toestand, welke zowel voor de Ambonezen als voor de KL groot gevaar in zich sluit, nog afgezien van het begrijpelijk verlangen van de KL-soldaten om te repatriëren. Door de tussenkomst van de UNCI kunnen wij het probleem op internationaal niveau brengen en de medeverantwoordelijkheid van de Verenigde Naties voor de oplossing en afwikkeling van het Indonesisch probleem tot gelding brengen, zulks in het belang van alle daarbij betrokkenen.

Ik hoop, dat bovenstaande uiteenzetting het beeld van de situatie zowel voor U als voor Scheffelaar zal hebben opgeklaard. Mocht U een van beiden bedenkingen hebben, dan verneem ik deze gaarne nog deze week, opdat ze in de Ministerraad van Maandag a.s. kunnen besproken worden.